

Once
upon
a
time

MAAK
JE DROMEN
WAAR

EN MEER LESSEN
UIT SPROOKJES

Het zijn vaak heerlijke verhalen vol spanning, liefde en mooie jurken. Maar er valt van sprookjes ook van alles te leren, ontdekte journaliste en psychologe Otje van der Lelij.

Tekst: **Otje van der Lelij**. Illustratie: **Mirdinara**.

Ik was als kind al dol op sprookjes. De wereld van heksen, prinsessen en kabouters was een heerlijk toevluchtsoord. Ik wilde ook wel een zeemeermin zijn, wakker gekust worden door een knappe prins en logeren in het huisje van de zeven dwergen. Een van de sprookjes die veel indruk op me maakte, was *Hans en Grietje*. Hoe kunnen een vader en moeder hun kinderen nou in het bos achterlaten? Waren mensen vroeger echt zo arm? En wat was het toch slim van Hans om kiezelsteentjes te strooien en een dun botje door de spijlen te steken in plaats van zijn vinger. En dan dat huis van snoep (zucht!). Ook al wist ik precies wat er ging gebeuren, toch was het telkens weer erg spannend als mijn vader met zijn beste heksenstem 'Knibbel, knabbel, knuisje'

kraste. Waarom maakte nou juist dit sprookje zo'n indruk? En wat kunnen we eigenlijk leren van sprookjes?

HAARDVUUR

Volgens sprookjesdeskundige, schrijver en wetenschapper Tjip de Jong zijn sprookjes oorspronkelijk volksverhalen die van generatie op generatie werden doorverteld. Het waren geen verhalen voor kinderen, maar verhalen voor iedereen. 'Internet en televisie bestonden nog niet, dus 's avonds bij het haardvuur vertelden mensen elkaar spannende verhalen waarbij het heerlijk wegdromen was. De sprookjes schetsten een fantasiewereld en zaten vol levenslessen en waarschuwingen.' Toen de verhalen de kinderkamers

'HOE KUNNEN
EEN VADER
EN MOEDER HUN
KINDEREN NOU
IN HET BOS
ACHTERLATEN?'

binnendrongen, werden ze steeds braver. De originele versies van de mierzoete verhaaltjes die we nu aan onze kinderen voorlezen, waren veel gruwelijker, explicieter en erotischer, blijkt uit de literatuur die ik over sprookjes vind. De dwergen uit *Sneeuwitje* waren eigenlijk kannibalen. →

De stiefzusters van Assepoester hakten op aanraden van moeder hun eigen tenen en hakken eraf om in het muiltje te passen (hoe ver ga je in de liefde?). En neem Roodkapje, de onschuld zelve werd bruut verkracht en eindigde daarna gewoon met grootmoeder in de maag van de wolf. Geen jager, geen happy end. In het origineel van *Hans en Grietje*, waarvan ik de moderne variant al best wreed vond, hebben de kinderen niet te maken met een bijziende heks maar met de duivel himself, die de kinderen wil laten doodbloeden op een zaagblok. Maar gelukkig, Hans en Grietje snijden gewoon eigenhandig de keel door van de duivelsvrouw en ontsnappen aan een pijnlijke dood. Eind goed, al goed. De hedendaagse sprookjes zijn een stuk minder bloederig. Er staan wel wat enge en zielige passages in, maar het loopt bijna altijd goed af. Of zoals Hans Teeuwen zei in *Trui*: 'Dan was er bijvoorbeeld een heks, die had zich misdragen en hoppakee... die werd gewoon het sprookjesbos uitgebouwd.'

HOBBELIGE WEG

Gruwelijk of braaf? Sprookjes blijven boeien en we kunnen er een hoop van leren, ook op volwassen leeftijd. Hoewel

LEZEN

- *Beest in bed. Negen echte volkssprookjes*, Marita de Sterck, Debezigebij.nl
- *We presteerden nog lang en gelukkig*, Tjip de Jong en Simon van der Veer, Vanduurenmedia.nl

sommige deskundigen beweren dat er helemaal geen lessen in sprookjes zitten, beweren anderen dat ze doordrenkt zijn van boodschappen en symbolen. Tjip de Jong hoort bij de laatste groep: 'In sprookjes zie je vrijwel altijd dat er een spanning is tussen thuis zijn en op reis gaan. Er komt een moment dat de hoofdpersoon op pad moet. Dat je zie je bij *Roodkapje* en *Alice in*

'JE ZIET ALTIJD DAT ER EEN SPANNING IS TUSSEN THUIS ZIJN EN OP REIS GAAN'

Wonderland, maar ook bij moderne sprookjes als *The Lord of the Rings*. Tijdens het avontuur komt de sprookjesfiguur in aanraking met allerlei kwaden, vaak in de vorm van een wolf, heks of boze stiefmoeder. Dit geldt ook voor het echte leven. Vervelende situaties vinden sowieso plaats. Het leven is een hobbelige weg van pieken en dalen. Dat kun je maar beter accepteren. Je kunt wel veilig thuis blijven zitten, maar door uit je comfortzone te stappen en het avontuur met al zijn tegenslagen aan te gaan, groei je als mens. En als je zelf het goede probeert te doen, kom je er vaak sterker uit. Die boodschap die in veel sprookjes zit, geeft mensen hoop.' Zielige verhalen kunnen zelfs gevoelens van geluk losmaken, ontdekten wetenschappers van The Ohio State University. Neem het meisjes met de zwavelstokjes. Dat arme meisje dat op oudjaarsavond in de kou zwavelstokjes probeert te verkopen. Alle mensen lopen haar voorbij, op weg

naar hun warme huizen en hun tafels vol eten. Als het meisje het vierde zwavelstokje aansteekt, verschijnt haar overleden oma. De volgende morgen vinden de mensen het kind. Ze is doodgevroren. Ik moet altijd een beetje huilen als ik dit verhaal lees en het liefst knuffel ik dan even met mijn dochters. Als ik de Amerikaanse wetenschappers die het onderzoek uitvoerden moet geloven, is dit een normale reactie. Mensen worden wel even verdrietig van zielige verhalen, maar als ze achteraf een schrijfpdracht krijgen, schrijven ze vaker over mensen die hun dierbaar zijn - en dat zorgt weer voor meer geluksgevoel. Door een dramatisch sprookje ga je je zegeningen tellen en je eigen relaties meer waarderen. Het is het prettig melancholische gevoel dat me bekruipt als ik op de bank, met in elke arm één kind, een zielig verhaaltje aan het voorlezen ben.

GELUK

Een ander sprookje met een mooie les vindt Tjip de Jong *Jaap en de bonenstaak*. 'Het sprookje vertelt het verhaal van Jaap die op de markt zijn enige koe omruilt voor een handvol magische bonen. Hij gelooft heilig in de kracht van de bonen, maar zijn moeder gooit de peulvruchten woest het raam uit. 's Nachts groeit er een bonenstaak tot in de hemel. Jaap wil de bonenstaak beklimmen en hij klimt hoger en hoger. Zelfs als hij wordt geconfronteerd met een reus, zet hij door om zijn doel te bereiken en de reus te verslaan. Hij laat zich niet tegenhouden door de opvattingen van de mensen om hem heen: zijn moeder die hem voor dom uitmaakt en niet in de bonen gelooft. Jaap weet wat hij wil en gaat ervoor, waardoor hij uiteindelijk voorspoed en geluk vindt. Het sprookje heeft als moraal: geloof in je →

ANGELA SCHIJF EN ESMÉE VAN KAMPEN OVER HUN SPROOKJESLESSEN

Angela Schijf en Esmée van Kampen spelen in *De prinses op de erwt*: een modern sprookje dat op 1 januari wordt uitgezonden door RTL 4. Deze sprookjesachtige film is een must see voor alle liefhebbers van datingshows. Wat hebben Angela en Esmée eigenlijk zelf van sprookjes geleerd?

Angela: 'Als kind was ik gek op *Klein Duimpje*. Over een jongetje, zo groot als een duim, dat van zijn vader een belangrijke les leerde: wie klein is, moet slim zijn. Ik viel toen al als een blok op intelligente mannen, haha. Andere lessen uit sprookjes: bijt nooit in giftige appels en vertrouw geen katten met laarzen. En verder: met arrogantie sla je geen prins aan de haak. Kijk naar de jaloerse stiefzusters in *Assepoester*: sinds zij naast het glazen muiltje grepen, moeten ze zelf hun huis poetsen. Het valt me overigens wel op dat die prinsessen altijd jong en knap zijn. Alsof er een houdbaarheidsdatum op het vinden van de ware zit. Dat kan toch tot je honderd bent?'

Esmée: 'Nooit gaan slapen met een erwt onder je matras, is mijn advies. Nee hoor, geintje! De prinses uit dit sprookje is zo teergevoelig dat ze de erwt als baksteen omschrijft. Maar tegelijkertijd zeurt ze niet over naar nachtrust, blijft ze kalm en telt ze haar zegeningen. Dat zijn de juiste kwaliteiten om met een prins te trouwen. Ik vind dit een mooie levensles. Wat er ook op je pad komt, je kunt er altijd voor kiezen om ergens de positieve kant van te belichten. Dankbaar zijn voor wat je allemaal wél hebt in plaats van wat je niet hebt. Het sprookje dat ik vroeger het leukst vond, was *Roodkapje*. Ik vond het vooral zo gezellig dat Roodkapje op weg was naar haar oma. Ik deed dat zelf ook graag: op mijn nieuwe fiets naar oma, om daar spelletjes te doen en ijs te eten. Wat ik van dit sprookje heb geleerd? Mensen kunnen zich anders voordoen dan ze zijn. Maar of je dan net als Roodkapje wraak moet nemen, dat weet ik niet. Volgens mij kun je iemand beter vergeven.'

eigen kunnen en geef niet op. Er zijn altijd mensen die zeggen dat je het níét moet doen: een boek schrijven, een wereldreis maken. Maar het najagen van je droom, dat klimmen in die boom, zorgt juist voor het avontuur in je leven.' Ook bedrijven kunnen iets opsteken van sprookjes. Tjip schreef er het boek *We presteerden nog lang en gelukkig* over, dat vol staat met interessante lessen voor bedrijven. Neem *De wolf en de zeven geitjes*. Moedergeit moet naar de markt om boodschappen te doen en waarschuwt haar zeven geitenkinderen voor de boze wolf. De jonge geitjes moeten zich aan allerlei regels houden, om te voorkomen dat ze de wolf per ongeluk binnenlaten. Ze moeten letten op de stem van de wolf en of hij een zwarte poot heeft. De geitjes houden zich

'HET LEVEN IS 'N HOBBELIGE WEG VAN PIE- KEN EN DALEN. DAT KUN JE MAAR BETER ACCEPTEREN'

keurig aan de regels, maar de wolf komt uiteindelijk toch binnen. De enige die aan de wolf ontsnapt, is het geitje dat zich in de klok verstopt. Tjip: 'Dit sprookje maakt duidelijk dat regels niet zo veel zin hebben: die ontregelen eerder dan dat ze doen waar ze voor bestemd zijn. Je kunt maar beter slim zijn en nadenken dan klakkeloos de regels opvolgen.' Of neem het sprookje *De Bremer stadsmuzikanten* waarin de oude,

verstoten dieren naar Bremen vertrekken omdat het daar een walhalla is voor beesten. Als ze bij een rovershol terechtkomen, gaan de dieren allemaal op elkaar staan om één groot monster te vormen. De rovers slaan op de vlucht, want ze denken een spook te zien. De moraal van dit verhaal: als je samenwerkt, kun je meer bereiken dan als je alles alleen probeert te doen.

MAGISCHE WERELD

Wat zegt het over mij dat ik hield van prinsessen en tovenaars? En waarom maakte *Hans en Grietje* meer indruk dan *Vrouw Holle*? Deskundigen hebben hier geen duidelijk antwoord op. Waarschijnlijk heeft het iets te maken met herkenning of een bepaald verlangen. Je wilde als kind ook wel kunnen toveren (check!), je wilde ook wel in mooie jurken rondparaderen (check!). Maar je kunt je bijvoorbeeld ook aangetrokken voelen tot de schoonheid in sprookjes (check!). Ik heb dat nog steeds met *Sneeuwwitje*, *Roodkapje* en *Alice in Wonderland*. De beelden hebben iets heel esthetisch. Tjip de Jong heeft ook nog een andere verklaring voor het feit dat sommige sprookjes meer losmaken dan andere. 'Als verhalen vaak zijn voorgelezen, worden ze onderdeel van je DNA. Zo las mijn vader vroeger *The Lord of the Rings* aan me voor. Dat verhaal zit echt in me. Daar kan ik nog steeds helemaal in verdwijnen.' Wetenschappers hebben wel ontdekt dat sprookjes ons kunnen beïnvloeden. Zo zouden proefpersonen die *Harry Potter* moesten lezen onbewust Harry's gedrag, houding en karaktereigenschappen overnemen, blijkt uit onderzoek van de University at Buffalo. Ook zouden we creatiever worden als we in de magische wereld van tovenaars duiken en zouden kinderen na het lezen van sommige sprookjes eerder de waarheid vertellen, blijkt weer uit een ander onderzoek. In dit

'DOOR EEN DRAMATISCH SPROOKJE GA JE JE ZEGENINGEN TELLEN'

laatste onderzoek, naar de invloed van sprookjes op eerlijkheid, moesten jonge proefpersonen raden welk speelgoed er onder een kleed verstopt zat en kregen ze de kans om stiekem te spieken (wat ze ook massaal deden!). Daarna werden er verhalen voorgelezen als *Pinokkio*, *De jongen die de wolven roept* en *George Washington en de kersenboom*. Na het voorlezen vroegen de onderzoekers aan de kinderen of ze stiekem hadden gekeken. De kinderen die *Pinokkio* hadden gehoord, spraken níét eerder de waarheid. Alleen als ze hadden geluisterd naar het verhaal van George Washington - waarin de president als klein jongetje geprezen wordt om zijn eerlijkheid - vertelden meer kinderen de waarheid. Positieve boodschappen in sprookjes (wie eerlijk is wordt geprezen) hebben dus meer invloed dan dreigementen (wie liegt krijgt een lange neus). Misschien hebben sprookjes me wel meer beïnvloed dan ik altijd dacht. Ik hou van avonturen en mooie jurken. Ik ben in de liefde altijd op zoek geweest naar mijn prins (en heb hem gevonden!). Ik praat met mijn kat en geloof in de kracht van het goede. Hopelijk leef ik nog lang en heel gelukkig. ■